

614.44

Инвентар бр. 1885
од. 911.

СТВА

ЗА

СУЗБИЈАЊЕ ЗАРАЗНИХ БОЛЕСТИ У ОПШТЕ

А ПЕГАВОГ ТИФУСА (ПЕГАВЦА), ПОВРАТНЕ
ГРОЗНИЦЕ, ТРБУШНОГ ТИФУСА (ВРУЊИЦЕ)
И ДИСЕНТЕРИЈЕ (СРДОВОЉЕ) ПОСЕБИЦЕ.

НИШ

Државној Штампарији Краљ. Србије

1915.

121 $\frac{X}{915}$

Бр. 36304

Услед учестале појаве заразних болести у народу, позван чланом 1. Санитетског Закона, да водим бригу о чувању народног здравља, на основи овлашћења датог ми чл. 33. поменутог закона а у вези са одредбама члана 4. тачке 4. и 6. чл. 20. тач. 3. члана 22. тач. 12, 13. 17, прописујем ова:

УПУСТВА

ЗА СУЗБИЈАЊЕ ЗАРАЗНИХ БОЛЕСТИ У ОПШТЕ А ПЕГАВОГ ТИФУСА (ПЕГАВЦА), ПОВРАТНЕ ГРОЗНИЦЕ, ТРВУШНОГ ТИФУСА (ВРУЋИЦЕ), И ДИСЕНТЕРИЈЕ (СРДОВОЉЕ) ПОСЕБИЦЕ.

ОДЕЉАК А.

Опште мере за сузбијање заразних болести.

Члан 1.

Пријава заразних болести

Тач. 1. Заразне болести које се морају пријављивати месној санитетској полицијској власти ове су:

- а. Велике богиње (*Variola*);
- б. Холера (*Cholera asiatica*);
- в. Куга (*Pestis*);
- г. Пегави тифус (*Typhus exanthematicus*);
- д. Повратна грозница (*Febris recurrens*);
- е. Мраса (мале богиње) (*Morbilli*);
- ж. Шарлах (*Scarlatina*);
- з. Дифтерија (*Angina diphtheritica*);
- и. Трбушни тифус (врућица) (*Typhus abdominalis*);
- ј. Дисентерија (срдобоља) (*Dysentaria*);
- к. Заразно кочење врата (*Menigitis cerebrospinalis epidemica*).

Тач. 2. Да би се благовремено могле наредити и извршити мере за угушење заразних болести, потребно је да месне санитарско-полицијске власти буду извештене што пре о сваком случају оболевања а нарочито о првим случајевима.

Пријаву о оболевању од заразних болести дужни су да подносе:

а. лекари, били они у грађанској или војеној служби, или приватни лекари, кад им се у пракси појави какав случај заразних болести (чл. 16. тач. 13. Санитетског Закона).

б. Старешине задруга или породица (§ 332, крив. Закона).

в. Газде станова у којима станују самци.

Полицијске и општинске власти дужне су употребити сва законска средства, да им се пријаве о оболевањима од заразних болести, што пре и без изузетка шаљу. Да би се онемогућио изговор појединаца, да нису знали да ли је болест заразна или не, треба настати, да се свако оболевање пријави месној санитарској полицијској власти.

Члан 2.

Мере против ширења зараза

Тач. 1. Чим месна полицијска власт сазна за неки случај оболевања од заразних болести, она ће о томе извести државног или општинског лекара, а ако ових не би

било, приватног или војеног, ако га има у месту.

Ако у месту нема лекара, месна полицијска власт известиће о оболењу среску власт најкраћим и најбржим путем, тражећи лекара. Док лекар не дође, месна полицијска власт, предузеће све мере, да се оболело лице и дом у коме оно болује изолише тако, да нико са стране не може доћи у додир са болесником.

Тач. 2. Кад лекар, било у државној или општинској служби, било приватан, буде иавештен од надлежне власти о оболењу, дужан је изаћи на лице места, прегледати оболело лице, утврдити карактер болести и наредити све потребне мере, да се болест неби даље ширила. Месна полицијска власт дужна је у свему тачно извршити мере које буде лекар наредио.

Тач. 3. Ако би лекар при прегледу нашао да оболело лице, болује од великих богињи, пегавог тифа, наредиће да се то лице одмах пренесе у болницу на лечење. Исто

ће тако поступити и са осталим заразним болестима, ако зато има могућности, и ако у дому није могуће тако издвојити болесника, да је искључена могућност преноса болести на остале чланове породице.

Тач. 4. Мора ли болесник остати у своме дому, онда ће се месна полицијска власт постарати, да се тај дом издвоји потпуно од општења са осталим грађанима места и обележити га таблом са натписом: *Овде влада заразна болест* (име болести). *Забрањен улазак.* Ако се то не може извршити на други начин, месна полицијска власт ће поставити стражу пред тај заражени дом.

Ако у зараженом дому има ученика, њима ће се забранити похађање школе.

Сем тога месна власт ће водити бригу о томе, да укућани заражених домова не одлазе у механе, на скупове зборове, у опште на места где се свет скупља.

Тач. 5. Деси ли се случај, да лекара нема, који би утврдио карак-

тер болести и наредио потребне мере против заразе, онда ће месна полицијска власт уз помоћ месног свештеника, учитеља и других грађана покушати да утврди карактер болести и нареди потребне мере, ради ограничења и угушења појављене заразе по овим упутствима.

Тач. 6. Ако би поред свих предузетих мера за угушење заразе, иста узела веће размере, месна полицијска власт може наредити:

- а.) Затварање школа,
- б.) Забрану скупљања на саборе, литије, зборове, свадбе, даће и по механама,
- в.) Забрану држања вашара.

Тач. 7. Ако би се која од болести побројаних у Глави под А. Чл. 1. тач. 1. појавила на особљу у механама, апчаницама, хлебарницама и у опште радњама, које тргују животним намирницама, месна полицијска власт може забранити рад у тим радњама до оздрављења или смрти оболелог лица и до извршене десинфекције.

Ова мера ће се применити у случају ако се оболело лице лечи у кући. Ако се оболело лице пренео у болницу, рад ће се дозволити, чим се изврши десинфекција куће.

Тач. 8. Нарочиту пажњу ће обратити месне полицијске власти, на скитнице, Цигане скитаче, просијаке, за које је искуством доказано, да су најчешће разносачи заразних болести. Сва та лица треба немилосрдно прогонити у њихово место становања и кажњавати, а кад се утврди да су одлазили у заражене домове, одузети им торбе са стварима и јестивом и сагорети.

Тач. 9. Кад наступи опасност од појаве заразних болести, треба месне власти да обрате пажњу на листоћу станова у опште, а нарочито станова у којима станују многа лица, који су мрачни и тешко се проветравају.

Нарочиту пажњу треба обратити на чистоћу у зградама намењеним јавној употреби, као што су хо-

тели, гостионице, механе, кафане; даље у радњама, које тргују са животним намирницама као што су: хлебарнице, апччине, бозацинице, као и на чистоћу и здравље особља које у тим радњама ради.

За време заразних болести, особито код трбушног тифуса, колере и дисентерије, може се забранити продаја јестива, пића и осталих намирница, које се продају по улицама, пекарима, а особито бозацијама.

Дворишта особито јавних зграда, пијаце и т. д. треба сваки дан чистити од ђубрета и отпадака животних намирница и пазити, да се не загађују људским изметима.

Тач. 10. Особиту пажњу треба обратити на нужнике и њихову чистоћу, како по приватним тако и јавним зградама, нарочито за време колере, трбушног тифуса и дисентерије, које се болести преносе изметом лица оболелих од њих.

Месне власти наредиће, да се сви нужници намењени јавној упо-

треби, по неколико пута дневно спирају, ако су испогањени, а затим под полива кречним млеком или другим којим средством за дезинфекцију, а зидови често крече до висине од $1\frac{1}{2}$ метра.

Исто ће то наредити и за приватне домове и станове уз напомену, да се нужничка седишта после употребе, особито од стране страних лица, оперу врелим цеђом или каквим средством за дезинфекцију.

За време док влада зараза трбушног тифуса, колере и дисентерије, нужничке јаме не смеју се празнити.

Члан 3.

Дезинфекција после оздрављења или смрти

Тач. 1. За све време док болесник болује треба пазити на највећу чистоћу у зараженом дому. Собу у којој је болесник треба проветравати што чешће и што

дуже, јер светлост и довољно свеж ваздух повољно утичу на болест, а чине и један део дезинфекције просторија.

Тач. 2. Болесника треба да гледа и негује само једно лице из куће, а не сва. Тим начином ће се избећи, да сви укућани долазе у додир са болесником, а тиме смањити и могућност да се болест пренесе на више лица.

Особа, која негује болесника, треба да пази на што већу чистоћу, нарочито руку. С тога треба руке добро да опере сапуном после свакога додира тела болесникова или ствари његових. Нарочито ваља руке пажљиво опрати пре јела.

Тач. 3. Рубље болесничко и постељне ствари, кад се скину, не треба мешати са рубљем и постељним стварима осталих укућана, но их треба оставити одвојено и одвојено прати, пошто се претходно искувају у кључалој води или цеђу.

Тач. 4. Кад болесник оздрави или умре, а нема других болесника у

кући, мора се извршити дезинфекција свих ствари болесникових, као и просторије у којима је болесник лежао.

Најпростији начин дезинфекције просторија је кречење кречним млеком, како зидова тако и патоса, ако је од цигље или земље; прање цеђом или мешавином сапуна и петролеума патоса, ако је дашчан, врата, прозора, столова, столица и т. д. Где је могуће набавити, може се за прање зидова, патоса и осталих ствари употребити и пет процентни (5%) раствор карболне киселине.

Ствари од мале вредности као крпе, сламу из сламарице, на којима је болесник лежао, сметлиште из собе болесникове и целе куће, треба сагорети.

Тек кад се на тај начин изврши дезинфекција зараженог дома и оздравело лице окупа, а по могућству и сви укућани, — о чему се мора уверити месна полицијска

власт — дозволиће се општење грађана са том кућом и породицом.

Члан 4.

Поступање са умрлима од заразних болести

Кад неко лице умре од заразне болести, са његовим лешом поступаће се овим начином:

Тач. 1. Леш ће се одмах завити у покров и положити у мртвачки сандук. Ако има могућности, треба покров натопити у раствору од 5% карболне киселине.

Тач. 2. Ако има на гробљу капеле, леш ће се пренети у капелу у затвореном сандуку и тамо оставити 24 сахата, а за тим укопати (Члан 22. т. 13. Санит. Закона).

Тач. 3. Ако у гробљу нема капеле, но леш мора да лежи у соби где станују и остали укућани, леш се изузетно може сахранити и пре 24 часа.

Тач. 4. Леш се мора носити на гробље у затвореном сандуку и то колима.

Само изузетно, где теренске прилике не допуштају пренос колима, може месна полицијска власт дозволити пренос леша од куће до гробља на рукама.

За пренос лешева треба употребљавати нарочита кола. Где њих нема треба за пренос употребити проста, непостављена кола, која се по употреби могу лако десинфиковати.

Тач. 5. Строго је забрањено љубљење леша умрлог од заразних болести, скупљање света на свечану пратњу, одржавање даћа итд. Месна полицијска власт ће свим законим средствима настати, да се ово у ствари изврши.

Тач. 6. Пренос лешева, умрлих од великих богиња, холере, куге, пегавог тифуса, ради сахране, ван места у коме је умро, забрањује се.

Тач. 7. Ископавање лешева умрлих од поменутих и осталих заразних болести, и пренос на друго место ради сахране, дозволиће се

тек на годину дана од дана смрти, по нарочитом одобрењу Министра Унутрашњих Дела.

Тач. 8. Пренос не укопаних лешева лица умрлих од малих богиња, шарлаха, дифтерије, повратне грознице, трбушног тифуса, срдоболе и заразног кочење врата, могу се дозволити под овим условима:

Да се леш умотан у чаршав натопљен у 5% карболну воду, положи у метални сандук, чије је дно попуњено дрвеним струготинама или сухом плевом или трињама сена.

Метални сандук, мора се добро залемити на свима отворима и тако залемљен поставити у дрвени сандук, начињен од јаких дасака, који мора тако бити израђен, да се метални сандук у њему не може померати.

Тако спремљен леш мора се пренети до гробља. На гробљу ће се дрвени сандук отворити и спалити а леш са металним сандуком, који се не сме отварати укопати у гроб.

Све то има се извршити у присуству месне санитарске полицијске власти, а по нарочитом одобрењу Министра Унутрашњих Дела.

Члан 5.

Средства за дезинфекцију и њихово справљање

Тач. 1. Кречно млеко. Кречно млеко је једно од најбољих средстава за дезинфекцију, и може се врло лако набавити јер креча у нас има довољно.

Кречно млеко справља се на овај начин: један килограм негашеног креча посне се са $\frac{2}{3}$ литра воде. Кад се креч распадне у прашак, сипа се у њега полако, уз непрестано мешање, 4 литра воде.

Ако нема негашеног креча, може се употребити и гашени креч, који се уз непрестано мешање помеша са 4 литра воде.

Кад се употреби гашени креч, не треба узимати кору (горњи слој), која је измењена, утицајем ваздуха.

Где год је могуће, треба употребити свеже кречно млеко, од негашеног креча, јер је његово дезинфекционо дејство јаче, но код млека од гашеног креча.

Тач. 2. Млеко од хлорног креча. Млеко се справља на овај начин: један литар хлорнога креча (који се мора чувати у мрачном простору у добро затвореним судовима) помеша се са пет литара воде. Оно се мора справљати увек свеже пре употребе, јер кад стоји губи много од дејства.

Тач. 3. Цеђ. Цеђ се може свугде код нас справити. Он се добија на два начина:

- а.) Кувањем пепела у води,
- б.) Додавањем куповне (камене) соде води.

За справљање цеђа од пепела, боље је употребити пепео скорапњи, но пепео, који је дуже времена стајао на ваздуху, јер први даје јачи цеђ.

Тач. 4. Раствор сапунице и петролеума. 100 грама поганог сапуна

(обични сапун за прање) раствори се у литру вруће воде, за тим се полако у тај раствор успе 100 грама петролеума, уз непрестано мућкање.

Тач. 5. Карболна вода. Она се употребљава као 2‰, 3‰, 5‰ раствор и справља се на овај начин: на 20 односно 30, односно 50 кубних сантиметара течне карболне киселине, доспе се воде до једнога литра.

Тач. 6. Крезолна вода. Справља се кад се на 50 кубних сантиметара раствори крезол сапуна, доспе воде до једног литра. Тај раствор садржи 2½‰ крезолног сапуна.

Тач. 7. Сублиматска вода. Справља се кад се једна пастила сублимата од једнога грама, или две од пола грама, растворе у литру воде. Пошто су пастиле обојене ружичасто, то је и вода ружичасте боје.

Тач. 8. Сумпор. Дезинфекција просторија, особито ако су загађене живим гадом вашима, стеницама итд. врши се са успехом, кад се сагорева сумпор у њима.

Сумпорисање просторија, може се вршити, ако се прозори, врата и сви остали отвори, могу потпуно запушити. Десинфекција врши се на овај начин: у један мангал или други какав суд, метне се обичан сумпор и потпали, тако да полако сагорева. Сумпорисање имаће потпуно дејство, ако се на 1 кубни метар простора сагоре 50 грама сумпора.

Просторије у којима је извршено сумпорисање, морају бити 24 часа затворене. После тога времена треба их отворити и проветрити.

Тач. 9. **Формалин** (раствор формалдехида у води 35—40%) мора се чувати у добро затвореним судовима од светлости.

Формалин се употребљава:

а.) у виду паре, за десинфекцију просторија и ствари у њима или помоћу нарочитих апарата за испаравање и прскање (спреј), или и без апарата.

б.) као водени раствор 1%, који се справља на тај начин, што се

на 30 кубних сантиметара, формалина, доспе до једног литра воде и добро промути.

в.) испаравањем пастила.

За десинфекцију простора, помоћу апарата за испаравање и прскање, потребно је на 1 кубни метар отприлике 6 грама формалдехида или 15 куб. см. формалина, ако се испаравање простора врши за 7 часова, а 12 грама или 30 куб. см. формалина ако се врши за 3 $\frac{1}{2}$ часа.

За испаравање просторија не употребљава се чист формалин но помешан са водом и то у сразмери један део формалина на два дела воде.

Ако ће формалин да се испарава без апарата, онда се то најподесније врши мешавином формалина 25 кубних сантиметара, воде 12·5 кубних сантиметара и калијума перманганата 25 грама на кубни метар простора.

Тач. 10. **Врућа водена пара.** Десинфекција воденом паром врши се

само са нарочитим дезинфекционим апаратима.

Тач. 11. Кључала вода. Ствари које хоће да се дезинфикују кувањем у кључалој води, морају се потопити у хладну воду али тако да их течност потпуно потопи и да је суд поклопљен. Тако хладна течност стави се на ватру, да се загреје до кључања. Тек пошто су ствари куване у кључалој води најмање $\frac{1}{4}$ часа, може се сматрати да су дезинфиковане. То исто важи и за цеђ.

Тач. 12. Сува топлота. Предмети који се не могу дезинфиковати топлом воденом паром или другим којим начином, особито ако су загађене живим гадом, могу се дезинфиковати сувом топлотом од 80 до 110 целс. За то се могу употребити пећи за хлеб, пушнице итд.

Тач. 13. Сагоревање. Предмете без вредности или чија је вредност мања но коштање дезинфекције, најбоље је сагорети.

Члан 6.

Како се врши дезинфекција појединих ствари и којим средствима

Дезинфекцију код болесника треба вршити стално, за све време болести. Само завршна дезинфекција кад болесник оздрави или умре није довољна.

Поједини предмети се најзгодније дезинфикују на овај начин:

Тач. 1. Измети, бљуванак, мокраћа, које треба увек ухватити у нарочити суд, кад се помешају са истом количином кречног млека, карболне или крезолне воде, оставити да стоји најмање 2 часа, па затим просути у нужник или нарочито ископане рупе, које затим ваља затрпати земљом,

Дезинфекција измета може се извршити и на тај начин, да се у измете додају ситни комадићи негашена креча. Топлота која се развија при гашењу креча, дејствује дезинфикујући.

Тач. 2. Бале, пљуванак и искапљотине, дезинфикују се на тај начин, што се у судове у које се хватају бале и т. д. сипа до пола суда карболна, крезолна или сублиматска вода, а у недостатку ових кречно млеко. После стајања од 2 часа може се садржина просути.

Тач. 3. Крв, сукрвица и гнојаве течности из рана, бале из носа, пена код самртничког ропца, избришу се крпама, које треба одмах сагорети. или потопити у карболну, крезолну, сублиматску воду и оставити у њима два часа.

Тач. 4. Нечисте воде и воде купатила у којима се болесник купао, дезинфикује се или млеком хлорног креча или кречним млеком. Од млека хлорног креча додаје се толико, да воде јако миришу на хлор, од кречнога млека и двадесети део колико износе нечисте воде.

Нечисте воде смеју се просути тек пошто је протекло најмање два часа, од додавања средства за дезинфекцију.

Тач. 5. Тањире, кашике, чаше треба 10 минута кувати у цеђу па затим опрати. Ножеве, виљушке и друге ствари, које се не могу кувати треба држати један час у раствору формалина и онда избрисати.

Тач. 6. Књиге, акта и т. д. могу се дезинфиковати паром формалина или сухом топлотом.

Тач. 7. Постељне ствари, рубље и пешкире болесничке, одело које се сме прати, треба потопити у крезолну или карболну воду, а где тога нема у цеђ, тако да их течност потпуно потопи. У води морају лежати два часа, па их тек после тога времена опрати.

Рубље које је умрљано крвљу, изметима, не сме се дезинфиковати у парним апаратима

Тач. 8. Одело које се не сме прати, перјани јастуци, перине, јоргани, душеци, ћилимови, дезинфикују се или у формалинској пари или у парним апаратима.

Ако се нечисте ствари носе у завод или апарате за дезинфекцију,

треба их увити у чаршаве натопљене у карболну, крезолну или сублиматску воду.

Где нема формалина и парних апарата, може се помоћи сумпорицањем, сувом топлотом, сунчањем. Губери, поњаве, вуна из јастука и душека, сламњаче, могу се искувати у води и цеђу.

Тач. 9. Предмети од коже (чизме, ципеле итд.) дезинфикују се трљањем крпама натопљеним крезолном, карболном или сублиматском водом.

Тач. 10. Крзна, кадифа, плиш и слични предмети. Длакава страна се добро нақваси крезолном, карболном, сублиматском водом или раствором формалина, мокри добро ишчеткају и оставе да се суше најбоље на сунцу.

Тач. 11. Дезинфекција руку. После свакога додира болесника, његовог рубља упрљаног изметима, (трбушни тифус, срдобоља и холера) треба добро опрати руке и све остале делове тела, који су

дошли у додир са болесником. Најпростији начин дезинфекције је прање сапуном и врућом водом, а затим потапање руку у сублиматску, крезолну или карболну воду а ако њих нема у љуту (јаку) ракију.

Није довољно само насапунити руке и остале делове тела, па спрати сапун, но се руке морају бар пет минута трљати сапуном четком или оштром крпом, па тек после тога опрати у врућој води.

Тач. 12. Патоси, столови, столице, кревети, прозори, клупе итд. дезинфикују се:

Патоси, цигљани и земљани, поливањем са кречним млеком. Дрвени патоси, столови, врата, кревети били они дрвени или гвоздени, столице итд., прањем, рибањем, трљањем врућом сапуницом или цеђом, узимајући предмете који су полирани или премазани масном бојом; трљањем мешавином сапунице са петролеумом; трљањем крезолном, карболном или сублиматском во-

дом. Сублиматом се смеју десинфиковати само емаљисани металом предмети.

Зидови упрљани нечистоћом болесниковом, закречавањем кречним млеком.

Тач. 13. Сметлиште и ствари од мале вредности најбоље је сагорети. Ако је то немогуће треба ђубре из куће добро засути млеком.

Тач. 14. Загађене просторије десинфикују се или сумпорисањем или формалинском паром, пошто се претходно сви отвори тако запуже, да пара не може излазити. Десинфиковане просторије смеју се отворити најраније после 4 часа, а ако је икако могуће тек после 7 часова.

После десинфекције формалином, могу се сматрати као десинфиковани, зидови и слободне површине свих предмета у томе простору. Пре но што се уђе у десинфиковани простор, треба помоћу амониака уклонити преостао форма-

лин, ако за то има подесних апарата.

Тач. 15. Нужници. Врата особито кваке на вратима, седишта и патос треба добро изрибати врелом сапуницом или цеђом, или избрисати крпама натопљеним карболом, крезолном или сублиматском водом. Унутарње зидове у висини један и по до два метра окречити или избрисати поменутиим водама. У отворе и цеви нужничке, треба сипати дневно најмање по два литра кречног млека.

Измете у јамама нужничким треба посипати са доста кречна млека. Јаме не треба чистити, док постоји опасност од заразе, особито: холере, пегавог тифуса, трбушног тифуса и дисентерије.

Тач. 16. Бубришта, улични олуци и канали десинфикују се кречним млеком или млеком хлорнога креча.

Тач. 17. Болесничка кола, носила, фијакери и друга кола за превоз путника. Дрвени и метални делови избришу се добро крпама натоп-

љеним у карболну или крезолну воду.

Рабацијска кола и друга проста кола могу се десинфиковати и кречним млеком. Кожни, плишани делови итд. десинфикују се по упуту из тачке 9. и 10.

Тач. 18. Бунари. Шмркови се најбоље десинфикују воденом паром. Отворени бунари сипањем кречног млека или млека хлорнога креча у бунаре и премазивањем бунарских зидова истима.

ОДЕЉАК Б.

Мере за сузбијање појединих заразних болести.

Члан 7.

Пегави тифус (пегавац).

1. Опис болести.

Пегави тифус је јако заразна болест која се врло лако преноси са оболелог лица на здраво.

Пегави тифус се нагло шири у мрачним, непроветреним и нечистим становима, где има много света

нагомилано, и где је рђава исхрана. Са тога се нарочито развија и бесни за време ратова, у препуним апсанама, касарнама, збеговима итд.

Болест почне у већини случајева изненада са јаком грозницом (дрхтавицом) за којом после кратког времена наступи јака ватра често са јаким крајницима и кихавицом. Очи су закрвављене, уста сува, јака главобоља, малаксалост и болови у рукама и ногама. Болесник је већином у заносу, бунца. Између 3—5 дана појави се по телу оспа особито на рукама и ногама налик на оспу код малих богиња, која је у почетку црвена, а доцније постане модрикава. После 13 до 14 дана ватра спадне и то у већини случајева нагло, а у мањини поступно.

Болесник обично има затвор, ретко кад пролив.

2. Начин преношења заразе.

Дуго се није знало на који се начин преноси пегавац. Данас је у

опште усвојено мишљење, да су преносиоци болести са оболелог лица на здраво *беле ваши*, које си-сајући крв оболелог лица пуну различних клица, исте уједом преносе у крв здравога човека и на тај начин га заразе.

3. Чување од заразе.

Када се зна пут, којим се пегавцац преноси, онда се лако и чувати, да се њиме не зарази.

Пошто је преносилац заразе бела ваш, то треба избегавати сваку прилику, где би се човек могао напунити вашију.

Према томе за време заразе пегавца

а.) не треба одлазити у болнице у којима има болесника од заразних болести, нити општити са особљем таквих болница;

б.) не одлазити у касарне, збогове, препуњене механе, у опште на места где се скупља много света, особито нечиста;

в. не путовати жељезницом без велике потребе, јер вагони жељезнички могу бити загађени, па се у њима може човек лако загадити вашима.

г. држати себе чисто, често пресвлачити рубље и прегледати одело, да случајно није наишла која бела ваш.

д.) да би се спречило да ваши пређу на човека, препоручује се посипање рубља нафталином, мазање рубља петролеумом или неким препаратом катрана, камфорним зејтином и т. д.

4. Мере против уношења и разношења заразе.

Како је утврђено да заразу пегавог тифуса доносе својим домовима и разносе по земљи у већини случајева војници, пуштени кућама на одсуство са положаја или болница, то на њих треба месне полициске власти да обрате нарочиту пажњу. Исту таку пажњу треба

обратити на лица, која су походила своје укућане у болницама.

И ако привидно здрава она су опасна с тога:

а.) што могу бити носиоци вашију заражених клицом пегавца, па те заражене ваши пренети на своје укућане или друга лица;

б.) што и ако на изглед здрави, могу бити заражени клицом пегавца, јер је утврђено да од дана кад се човек зарази до избијања болести прође 2—3 недеље.

Међутим доказано је да је лице заражено пегавцем и само заразно на неколико дана пре појаве обољења.

Са тога треба месне санитет. полицијске власти да обрате пажњу на сва та лица и пазе на њих до 3 недеље, како би могли предузети одмах потребне мере предохране, при појави првих знакова обољевања.

У интересу здравља породице таквих лица, месне власти треба да настану, да се сваки од њих пре

уласка у свој дом по могућству окупа, обрије и ошиша, скине загађено одело и рубље.

Учини ли се то, неће се моћи спречити оболење дотичног лица ако је већ заражено, али ће се отклонити преношење заразе на укућане тиме, што ће се дотично лице ослободити вашију, преносилаца заразе пегавца.

Рубље и одело треба одмах десинфиковати и на тај начин очистити од вашију.

в.) Најбоља и најсигурнија десинфекција и уништење вашију бива у парном десинфекционом апарату где га има, јер се у њему уништавају све заразне клице, ваши, а што је веома важно и њихове гњиде.

Где нема парних десинфекционих апарата треба рубље искувати у кључалој води. Где има пећи за печење хлеба, може се одело и рубље десинфиковати и опростити вашију и њихових гњида, топлотом у тим пећима на тај начин, што се рубље и одело одржи у загрејаној пећи

$1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ часа. Да не би ствари сагореле, треба најпре опробати пећ на тај начин, што ће се пре употребе у пећ затворити парче чисте беле хартије; ако хартија пожути у пећи не смеју се ствари у њу мећати, а ако хартија остане бела, неће топлота у пећи оштетити ствари.

5. Поступање са лицима оболелим од пегавца.

а.) Чим месна санитарска полицијска власт сазна и утврди, да је неко лице оболело од пегавца, настаће свим законим средствима, да се оболело лице упути у најближу болницу на лечење.

Само у изузетним случајевима, кад у зараженом дому има више одељења, тако да се оболело лице може потпуно издвојити од додира са осталим укућанима, и ако има у кући особа, која ће се једино бавити негом болесника, може се дозволити нега и лечење у дому. Но у том случају мора се заражени

дом потпуно искључити из саобраћаја са осталим грађанством.

Ако оболело лице станује са осталим укућанима само у једној изби, тескобној и мрачној, месна санитарско-полицијска власт мора болесника упутити у болницу на лечење, а за остале укућане посматрати, да се не појави који нов случај оболевања.

б.) Оболело лице, ако је остало на домаћој нези, треба издвојити у пространу видну собу, коју ваља често проветравати.

в.) Ако би се у једноме месту појавио пегавцац у великом броју и захватио читаве породице, месна санитарско-полицијска власт дужна је о томе известити претпостављену власт и тражити да се у месту отвори, ради лечења и сузбијања заразе и изолације болесника привремена болница (члан 9. а. тачка 14. Санит. Закона).

г.) Кад болесник оздрави или умре, а по истеку 3 недеље не појави се ни један нов случај обо-

лења у породици, кућа ће се отворити и допустити слободно општење, пошто се изврши дезинфекција по прописима.

д. Са лешом умрлог лица од пегавца, поступиће се по пропису.

Члан 8.

Повратна грозница. (Рекурентс — повратница).

1. Опис болести.

Као и пегавцац, повратница је јако заразна болест, која се лако преноси.

Она се обично јавља као зараза у истим околностима као и пегавцац.

И она као и пегавцац наиђе на човека, без икаквих претходних знакова, са јаком грозницом, која брзо уступи место јакој ватруштини. Ватруштина траје неколико дана, са малим попустима. После неколико дана трајања, ватруштина нагло падне, уз јако знојење болесника.

Болест се може свршити и на том једном нападу. Но у већини случајева, после неколико дана здравља, напад се поврати, само је обично слабији и траје краће времена. За другим нападом, може у размацама доћи трећи, четврти, пети и више.

Ти напади јако изнуре болесника, тако да је дуго време за сваки рад неспособан.

Но и поред свега тога, смртност од повратнице није велика, јер од оболелих лица оздраве 90—95 од сто.

2. Начин преношења повратнице.

И за повратницу је доказано да је преносе, као и пегавцац беле ваши, према томе и за њено сузбијање треба применути све мере, побржане код пегавца.

Као сигуран лек, да се напад скрати и болесник очисти сасвим од заразних клица, препоручује се убризгивање Неосалварзана, који за кратко време по убризгавању

уништи у крви болесниковој изазивача повратнице.

Убризгавање треба извршити одмах при првоме нападу.

Ради сузбијања заразе, треба применити све мере, поменуте код пегавца, само што не постоји у тој јакој мери потреба да се болесник пошље у болницу на лечење,

Члан 9.

Трбушни Тифус (врућица).

Трбушни тифус је болест заразна, која код нас стално влада у мањим или већим размерама, нарочито у месецима кад воће доспева и после топлих дана кад наступају хладне ноћи, јулу, августу, септембру, октобру.

1. Опис болести.

Врућица је заразна болест, која се развија постепено. У почетку се осећа болесник ломан, понекад има малу језу, а пред вече му горе очи и дланови.

Из дана у дан знаци оболевања бивају све јачи, ватра нарочито

с вечера бива све већа а изјутра се смањује. Болесник је све више занесен, дрема, бунца и немиран је. Језик постаје све сувљи и напослетку је потпуно сув, црвен и испуцан. Постепено наступа у већини случајева пролив, који добија изглед чорбе куваног грашка. Кожа болесникова је сува — не зноји се. Болесник не тражи да једе ни да пије. Занос постаје све већи и болесник мокри и врши нужду бесвесно пода се. После 4 недеље боловања, ватруштина почне постепено да пада, свест се постушно враћа, језик постаје влажнији, док се после 6 недеља просечно не поврати редовна топлота тела и свест, само је болесник јако измршавео и изнемогао. Често болеснику за време болести опадне коса и брада.

2. Начин како заразна клица доспева у човека и како се зараза преноси

Оболење од трбушног тифуса изазива ситна клица, која се уноси у човека само на уста.

Према томе тифусна заразна клица може доспети у човека водом и млеком, загађеним том клицом, нечистим рукама особа, које су долазиле у додир са изметима, мокраћом, бљуванком или њима убрљаним стварима, болесника оболелог од врућице, јер су измет и мокраћа носиоци заразне клице, коју болесник у великим количинама за време болести избацује из себе.

3. Мере предохране.

Кад је утврђено, да се човек може заразити врућицом само на уста, онда је лако са мало воље и пажње сачувати се од ње.

Прва мера на коју треба месне полициске власти да обрате нарочиту пажњу, и за време заразе и кад ње нема, то је да се вода за пиће и осталу домаћу употребу не загади. Да би се то постигло треба месне санитарско-полициске власти да стално настојавају:

а.) Да се што мање употребљава вода из плитких отворених бунара, а отворене бунаре, где подземна вода није дубока, замењивати пумпама (американске — Нортнове — пумпе) у којима се вода не може загадити.

б.) Забранили прање рубља и домаћег посуђа на бунарима, изворима, потоцима и свима водама, са којих свет захвата воду за пиће и домаћу употребу.

в.) Нарочито треба пазити и забранити, да се отпадци из кухиње, кућевно ђубре, људски измети и мокраћа не бацају близу вода које се употребљавају за домаћу потребу, и да се људски измети спирањем не сливају у бунаре и воде текућице.

г.) Ако вода није несумњиво чиста, из пумпи, водовода, исправних чесама, треба је пре но што се употреби за пиће скувати или закиселити каквом киселином нпр. кашњом сирћета на литар воде — јер је доказано, да је клица тифуса

трбушног веома мало отпорна и брзо гине на не баш великој топлоти и у киселинама.

д. Све што је решено за воду важи и за млеко, које се може загадити зараженом водом и нечистим рукама при мужи. Према томе млеко треба јести само добро прекувано, а никако неварено.

е. Бели смок, (сир, кајмак, масло бутер) не треба јести, јер се не зна да ли млеко није било загађено клицом врућице или руке оних који су пословали око њих.

ж. Исто тако не треба јести никакво некувано јело, као воће, особито нељуштено, разне салате итд. но само кувана јела. Хлеб из јавних пекарница треба добро загрејати пре употребе.

3. Нарочиту пажњу треба обратити на чистоту руку, које треба добро опрати сапуном и врућом водом пре свакога јела.

4. Мере против ширења заразе врућице.

Месне санитарско полициске власти према потреби, а ради сузбијања заразе врућице, наредиће мере побројане у одељку А. члану 2. тачке 1—9 ових упутстава и строго пазити да се мере одиста и извршују.

5. Поступање са лицима оболелих од врућице, за време болести и по оздрављењу.

а. Пошто је болесник оболео од врућице извор заразе, то такове болеснике треба ушутити у болницу, где год има болнице.

б. Ако са ма којих разлога болесник остане на домаћем лечењу, месна санитар. полициска власт изолисаће болесника и дом, евентуално стан у коме станује, од општења са грађанством.

Нарочито ће се месна санитар. полициска власт старати о томе, да у заражени дом или стан не

улазе продавци животних намирница.

в. Код лица оболелих од врућице мора се обратити нарочита пажња на бљуванак, измете и мокраћу болесникову.

Ни у ком случају не сме се дозволити да болесник врши нужду у нужник или на слободном простору око куће, јер су измет и мокраћа носиоци заразне клице врућице.

То не треба допустити с тога што се заражени измети могу разнети обућом и у друге домове, загађујући њима простирке и патосе, а и с тога, што се тиме даје прилике мувама, које падају на измете око домова, да онако загађене, клицу врућице преносе на разне предмете, воће, хлеб и друго јестиво загађујући их и тиме стварајући могућност да се њима заразе и друге особе.

Да би се отклонила опасност разношења врућице треба болесничке измете, бљуванак и мокраћу ухватити у нарочите судове, за тим

их помешати са истом количином кречног млека, оставити тако да постоји до 2 часа, после кога времена су клице уништене и за тим тако измешане измете просути у нужник где га има, а где нема ископати нарочиту јаму далеко од куће, тамо их изручити и затрпати земљом.

Правилно изведена дезинфекција измета, мокраће и бљуванка — најважнија је мера за сузбијање врућице, с тога на њу ваља обратити највећу пажњу.

г. Пошто болесник који болује од врућице, често нестално мокри и погани пода се, то се мора тако загађен одмах опрати; постељни прибор и рубље ако су загађени променути.

Упогађеног болесника најбоље је избрисати крпама натопљеним у 2% раствор карболне киселине, а са употребљеним крпама, загађеним постељним прибором и рубљем поступити по Глави А. 6. под 7. ових упутстава.

д. Кад болесник оздрави, а у кући нема других болесника од врућице, треба га окупати и извршити завршну дезинфекцију ствари и просторија по напоменама Главе А. под 6. тачака 1. 4. 5. 7. 8. 12. 14. ових упутстава.

е. Болесник, који је боловао од врућице не може се сматрати да је здрав од тренутка, када му је нестала ватра и повратила се свест и да од тога времена није заразан. Утврђено је да многи прездравели од врућице још дуже времена имају у мокраћи и измету клица врућице — те су према томе опасни по друге као носиоци заразне клице. С тога треба све болеснике, који су боловали од врућице, и ако је ватра престала, сматрати као опасне носиоце заразе, још за три недеље после оздрављења, особито ако још пате од пролива. Са тога треба за све то време са изметом и мокраћом таквих лица, поступити по напоменама под в. овог одељка ових упутстава.

6. Поступање са умрлима од врућице.

Са лешевима умрлих од врућице поступаће месне санитарско-полициске власти по одредбама у Глави А. члан 4. тачке а, б, в, г, д, ових упутстава.

Члан 10.

Дисентерија (срдобоља, слабица).

Срдобоља је заразна болест, која је код нас добро позната и која се појављује у већем обиму у месецима кад воће доспева, а нарочито кукуруз (печењаци), и кад после топлих дана наступају хладне ноћи. Врхунац обично достиже зарази у месецима августу и септембру

1. Опис болести.

Срдобоља почиње обично изненада са боловима у цревима и проливом који је све чешћи.

После кратког времена измет постаје крваво гнојав. Болесник има врло честе и јаке напоне, при чему избацује малу количину крваво гнојавог измета. Болест ретко

прати ватра. Болест попушта полако, тако да по неки пут прођу и месеци, док потпуно ишчезне.

Болест је веома заразна и мучна а проценат смртности је доста велики, просечно 10%, но при појединим заразама може бити и далеко већи.

2. Проузроковач заразе, пут којим се човек заразује.

а. И срдобоља је заразна болест коју изазива нарочита клица срдобоље, која се развија у цревима оболелог лица. Клицом срдобоље заражава се човек као и клицом врућице само на уста.

б. Према томе се клица срдобоље може унети у човека млеком, разним јестивом, нарочито воћем, загађеним клицом срдобоље, рукама и предметима загађеним клицом срдобоље. Вода је ређе носилац клице срдобоље, ма да има случајева где је доказано, да је и вода била узрок заразе.

3. Мере предохране против срдобоље.

Против оболевања и ширења срдобоље месне санитетско полициске власти предузеће све мере, које су предвиђене у овим упутствима противу врућице.

4. Поступање са лицима оболелим од срдобоље за време болести, по оздрављењу и смрти.

Где је год могуће треба лица оболела од срдобоље упутити у болницу на лечење. Тиме се постизава двоје:

а. Болесно лице као извор за ширење заразе издвојиће се из породице и на тај начин отклонити прилика, да се и остали укућани заразе.

б. У болници ће се оболело лице, ако одмах у почетку болести буде упућено у њу, моћи са успехом лечити серумом против срдобоље. Ако је немогуће упутити оболела лица у болницу, треба потражити лекара, који може амбулантно

вршити убризгавање серума против дисентерије.

У свему осталом месне санитетско-полициске власти у борби против срдобоље наређиваће и пазити да се извршују мере побројане у овим упутствима у борби против врућице, а тако исто и све мере побројане у Одељку А. члану 2. тачки 1—9, члану 3. и 4. с обзиром на члан 5. ових упутстава.

И код срдобоље треба нарочиту пажњу обратити на исправну и тачну дезинфекцију измета болесничког, јер је измет носилац клице срдобоље и према томе извор за ширење заразе.

Исто као и код болесника од врућице, болесник од срдобоље не може се сматрати да је оздравио, кад престану гнојаво кржаве столице — јер је утврђено да има лица, која на дуже време после тога избацују са изметом велику количину клица. Тек кад болесник добије редовну столицу може се са вероватношћу претпоставити да је

оздравио, и све дотле треба измете дезинфиковати по тачки 4 под в. члана 3. Одељка Б. ових Упутстава.

3. Поступање са умрлима од срдобоље.

Са лешевима умрлих од срдобоље поступаће месне санитетско-полициске власти по одредбама Одељка А. члана 4. тачака а, б, в, г, д, ових Упутстава.

ОДЕЉАК В.

Завршно наређење.

Ова Упутства служиће свима санитетско - полициским, окружним, средским и општинским властима, као путовођа у борби против разних болести у опште, а нарочито против заразних болести побројаних у овим Упутствима.

На основу ових Упутстава ће месне санитетске полициске власти:

Тач. 1. Наређивати мере за сузбијање појединих заразних болести.

Тач. 2. Издавати поуке о карактеру болести, начину којим се зараза добија и шири и како се од ње ваља чувати.

Тач. 3. Изрицати казне, за неизвршење наређених мера.

а. За непријаву оболевања од стране старешине задруге или породице и издаваоца стана по § 332. Казненог Закона.

б. За ношење мртваца на гробље у отвореном сандуку по члану 22. тачка 13. Санитетског Закона.

в. За све остале непослушности и неизвршења издатих наредаба казниће се кривци по тачки 2. члана 33. Санитетског Закона до 30 дана затвора, односно 150 динара новчане казне.

г. Лекаре, који не би месној санитарско-полициској власти одмах пријавили случајеве заразних болести, на које наиђу у пракси, пријављиваће Министарству Унутрашњих Дела ради кажњавања.

д. Да би се могле извршити мере дезинфекције, окружне, среске и оп-

штинске власти дужне су одмах набавити из буџетских средстава на сузбијање заразних болести средства за дезинфекцију, нарочито креч, карболну киселину, сублмат у пастилама, а по могућству и извесну количину обичног сапуна и сумпора, како би при указаној потреби и појави заразних болести могле своје грађане, а нарочито сиротињу, снабдети потребним средствима за дезинфекцију.

Ако би заравне болести узеле већега маха, а буџетска средства округа, срезова и општина не би била довољна, да набаве средства за дезинфекцију и извршење осталих мера за сузбијање заразних болести, општинске, среске и окружне санитарет. полициске власти могу се обратити Министарству Унутрашњих Дела за помоћ из средстава државног буџета, одређених за сузбијање заразних болести.

Прописујући ова Упутств за сузбијање заразних болести у опште а пегавца, повратнице, врућице и

срдобоље посебице, наређујем свима окружним, среским и општинским санитарско - полицијским властима, да по њима поступају и најозбиљније настану да у смислу Упутстава наређују потребне мере за сузбијање појављених заразних болести и воде бригу о томе, да се мере одиста и извршују, примењујући како на своје службенике који не би наређене мере против заразних болести извршивали савесно и тачно, тако и на грађане, који не би извршивали наређене мере и слушали издате наредбе — казне предвиђене овим Упутствима.

За тачно вршење ових наредаба одговараће ми лично старешине надлештава, о којима ћу водити строгу контролу, како наређују и извршују мере у борби за сузбијање заразних болести.

С. № 3.297
23. марта 1915. год.
у Нишу.

Министар
Унутрашњих Дела,

Љуб. Јовановић с. р.